

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 45 (1931)

Artikel: Remas humoristicas da G. Antoni Bühler
Autor: Gadola, Guglielm
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-201849>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 13.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Remas humoristicas da G. Antoni Bühler

Manuscret edius e puplicaus da GUGLIELM GADOLA.

Era sin èrs bein medi e regulaì anflein nus beinduras ina u l'otra spìgia pleina e greva, ch'ei vegnida survesida e star-schada. Quei capitescha buca da rar sin èrs madirs, per motiv che gest quellas spìgias ein las pli grevas e crodan bugen denter ils stumbels. Casualmein vegn allura in jester neutier ed anfla per schabetg la spìgia pleina de custeivels e prezius garnins. Tgei plascher ei quei pil ventireivel anflader! Cun vusch penetronta e giubilonta vules el far de saver a ses vischins la ventira ed il cletg de sia anflada, essend ch'anflar enzatgei piars ei enzaco pli gronda ventira, che sch'ins havess adina gudiu quei ch'era piars.

Tals sentiments ha igl editur de questas remas giu, cura ch'el ha astgau tener en ses mauns la biala spìgia poetica, maddirada sut ils mauns de prof. Gion Antoni Bühler — e lu star-schada da bugen.

Per amur e rencunaschientscha visavi als premurai vischins e scaldaì adherents dil romontsch a Domat, lessel jeu oz oravon tut mussar ad els la bellezia spìgia, ch'ei carschida ina stad fritgeivla sin lur agen sulom. Vid questa spìgia ei tut de Domat: garnins, caultscha, sprìula e stumbel. Coc e crosa tradescha il liug de carschientscha, sco il meil el pastg sut il malèr. Quella spìgia poetica menzionada, ei ina pli liunga poesia humoristica de prof. G. A. Bühler, fatga e cantada pils de Domat *en lungatg de Domat*.

Descripziun dil manuscret. Nies manuscret ei in *original* ord la plema da G. A. Bühler sez. Quel cumpeglia 6 fegls en format quartal. La scartira ei schubra, clara e bein legibla e porta il sequent tetel:

„*Rimas humoristicas per la societad da quels da Domat a Cuir per la radunonza da schéver d'anno 1885, ils 24 da Schanèr. Da J. A. Bühler.*“

Quellas remas humoristicas cumpeglian buca meins che 55 strofas de 6 lingias ina. Sulettamein la 6avla strofa cumpeglia per schabetg mo 4 lingias. La raschun che quella canzun ei mai vegnida encunaschenta alla puplicitad ei bein la voluntad digl autur sez. Alla fin de siu poem, scriva G. A. Bühler cun agen maun sutvi: „*Quèsta poesia é copiada mo per signur Georges Zarn ad eu supplichesch quel da mai dar quella or da ses mauns; eu vé bec ca quella vegné copiada d'anxachi senza mia speciala lubienschfa. J. A. B.*“

Aschia tuna il scamond dil bien professor de Domat avon 45 onns!

Sinaquei che la canzun vegni legida e pronunziada scoi-
auda el lungatg de Domat metta igl autur aunc vitier la se-
quenta notabene ariguard l'ortografia de questa poesia speciala:
„NB. En questa poesia η é da leger sco n nasal, dunque pon =
pong; in = ing, sco in pronuncia a Domat. Ç u ç stat per:
tsch. In legia dunque çell = tschell; façenta = fatschenta etc.

Il rhythmus da quels vers é:

∪ — ∪ — ∪ — ∪ —
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —

∪ significa la sylba curta inaccentuada, — la sylba longa accentuada. Ve'u é da leger *veu* e vot gir *ve eu*. Fa'l é da leger *fa*, e vot gir *fa el* etc.“

Essend che nus cartein, che la declaraziun della pronunzia de questa poesia seigi suffizienta pil lectur, schein nus suondar cheu tut bein ed endretg sco gl'autur ha giu scret quella avon 45 onns. Mo nua che nus cartein, ch'ei seigi tuttina necessari de dar enqual sclariment sur la muntada d'ina ni l'autra enzenna, vegnin nus a far quei cun cuortas notizias giudapeis dil text.

La poesia. Ell'introducziun de quella menzionescha igl autur, ch'ei seigi bein gest e dischent, de star si empau da frestg il legher temps de tscheiver, suenter dis de greva lavur. Dapli regorda el all'entschatta vid ils bials dis de giuventetgna, ch'els tuts ensemen hagien passentau a Domat. Els hagien stuiu bandunar il car vitg patern, essend ch'ils plauns de Domat seigien

memia schetgs e portien memia pauc fein. Il dretg remiedi per far l'existenza pusseivla a tuts ils vischins de Domat fussi bein cattaus, mo buc'approbaus. Ei setracta cheu da sia iniziativa prida 1860, che veva per intent de tschaffar l'aua dil „Bregl“, e de manar quella entras in canal atras il crest ol Vial per saver schuar cheutras la vasta planira sablunusa dadens Domat ed el medem temps schaffir ordlunder forzas d'aua. (Mira strofa: 17, 18, 19, 20).

Suenter haver fatg quellas remarclas generalas sur ils vischins de Domat ed ils fastedis de quels, sevolva el tier ils singuls, signurs e mistergners, ch'ei serimnai oz tier il legher tscheiver. Mintga professiun e clamada survegn siu zucher e siu sal, mo tut quei daventa en fuorma dischenta e cun in veritabel humor ded aur. Schebi che quellas strofas bein cungidas cun salmira, fan plitost endamen la canzun dils stands de Theodor Castenberg († 1818), che la fina satira de Gion Cadieli, sche savessan nus tuttina era duvrar per la poesia de G. A. Bühler il motto de lez:

„Con bein fa ei al cor
D'udir verdads rientas:
Na piarda il humor,
Sche ti tuccaus sesentas.“ (Nies Tschespet X. pag. 81.)

Mo uss'avunda sur la canzun sco tala, pren e legia ella e selegra el cor sco il poet e ses auditurs han selegrau avon 45 onns.

E tuttina, hai jeu il dretg de puplicar questa poesia, sch'igl autur sez ha scret sut vi, che siu amitg astgi mai dar quella ord ses mauns senza sia lubientscha? Schebi ch'ieu hai il dretg de far quei ussa suenter 45 onns, essend gia spirau 33 onns che Bühler ei morts, sche hai jeu ina sera mond enta letg tuttina giu miers de conscienzia.

Strusch sedurmentaus ch'ieu erel, sesanflet jeu, savend ni co ni cum, avon la porta dil parvis. Essend cheu, vegn ei per uss endamen, tgei jeu savess ual far cun quella caschun, essend arrivaus aschilunsch. Jeu stoi spluntar 3 gadas cul spluntè da fier avon che s. Pieder arvi, pertgei ch'ei cantavan enta parvis, ch'ins vegneva strusch de susentar enzatgi. Mo ussa compara s. Pieder sin esch ed empiara cuortamein suenter miu dabien.

„Perdunèi ch'jeu disturbel, jeu vess bugen tschintschau in per plaids cun sgr. prof. G. A. Bühler de Domat.“ Sin quei fa s. Pieder: „Na, oz va quei buc! Udis vus a cantond, smineis vus tgi ch'ei radunau oz? Oz han ils scribents romontschs radunonza de tscheiver. Jeu vi arver si ina sdrema della porta dil parvis. Mirei vi leuenagiu, exact ella direcziun sulla vischnaunca de Domat stattan, e sesan per part tuts ils scribents romontschs entuorn in clavazin sin il qual prof. Bühler suna e conta sia canzun da tscheiver, ch'el ha giu fatg avon 45 onns pils de Domat a Cuera.“

„Pusseivel? Gest pervia de quella canzun sund'jeu vegnius entochen si cheu. Ils de Domat han emblidau ella e san buca pli ils plaids; jeu hai per in schabetg anflau ella, mo davos tier stat ei scret, che quella astgi mai vegnir puplicada, senza la lubientscha dil signur professor. Ussa fuss ei segir la megliera caschun de dumandar la lubientscha. S. Pieder, fai quei plascher e cloma ora tier mei el in mument.“

„Moscha pia! Cun quei che ti eis er'in romontsch, sche vi jeu far quei plascher, fuss ei in auter, sch'astgass jeu buca disturbar oz quella societad.“ Sin quei va s. Pieder. In gienà e sgr. prof. Bühler stat avon mei cun in feagl de notas enta maun. Alzond sias lorgnettas sul nas si sil frunt, mira el pitgivamein sin mei e di: „Ah, mirei tscheu in romontsch, buna sera, bien onn; Vus esses bein quei giuven de Mustér, ch'ei ussa gia pil secund onn substitut alla scola cantonala?“

„Gie, quel sund'jeu.“ Havend porschiu il maun ad el e detg enzatgei, ch'jeu sai mez buca pli tgei, sundel jeu vegnius neuado cun mia supplica ariguard sia poesia da tscheiver, componida en lungatg de Domat.

„Bugen dundel jeu a vus la lubientscha de puplicar mia poesia ellas „Annalas“ de mia cara „Societad Retoromontscha“. E quei deigi daventar en honor dils de Domat, che han cheu ils davos onns semussau sco valents fepls della mumma romontscha. Tgei plascher per nus scribents romontschs cheu ella tavla alzada dil parvis de ver, co nos vischins de Domat, pli baul ris'ora e cudizai pervia de lur lungatg, sedattan oz breigiunas de mantener quel, buca mo sin via, sco pli baul, mobein era en scola e surtut entras lur stupentas representaziuns dramaticas romontschas. Tgei legría ei quei stau per nus auturs

romontschs cheu enta parvis, quei di ch'ei han dau „Clau Maissen“ a Domat. En gronda processiuin havein nus bandunau nies tschiel ed essen serendi oragiu sin ina nebla e mirau cun grond interess quella stupenta cumedia sursilvana. Returnai enta parvis, havein nus festivau quei triumf della mumma romontscha en poesias e canzuns paradisicas. Per pagaglia e rencunaschientscha enviars mes cars vischins de Domat, turnei giu Cuera epu plichei ruasseivlamein mia canzun dil tscheiver. Els deigien *cantar romontsch* e star si legher ensemen.“ Sin quels plaids level jeu aunc rispunder zatgei, mo enaquella sundel jeu curdaus giu dals aults dil parvis — e sedestadaus.

Ed ussa vus cars vischins de Domat, cantei e selegrei che vus possedeis ina canzun da pli en vies undreivel lungatg:

1. Tot quels vaschens, ch'än qua presents,
Än qua par oz far schéver
A lessan sper divertiments
Er beñ magliär a béver.
Chi less nus que beñ scumandar,
Ne zon da que curvien on far?
2. Pulitamegn sa divertir,
É inä bella caussa;
Nus len puschpei da nov s'unir
Sunter longa pausa.
In gi anzeman legar star,
Diglvér a tots daletg sa far.
3. Nus ven tot onn vageu da far
Cun cruschs a cun travaglias,
Da galeots stueu luvrar
Par grevs pustreçs a taglias;
Parque nus vensa er ils dretgs
Da questa sera far ils retgs.
4. Çells onns currevans on antorn
A Domat en bagorda;
Chi era bec da giuven storn,
Sch'el dretg on sa regorda?

Quels temps par nus än oss vargai,
Essend els onns nus avanzai.

5. Co er'igl da quel temps schi bé
Cu'gl son en nus buglieva
A sei par tomma da casté
Minchin da nus curreva,
D'unviern a far a sgursalar,
D'astad par las mattons cattar.
6. Qua ampredevans da murar
Ad er da caulçias romper,
Savevan qua er spuentar
Mattaçias cun in schomber.
7. Anqual da nus é amblidau
Da tot la parentela,
A va'l a casa senza frau,
Scha catta'l longurella.
Qua tot ca varda s-chir ad asch,
Parque el va par far la pasch.
8. Danonder é que tot vagneu.
Ca bandunar ascheia
Nus ven stueu nos bel vugneu
Ad ir in'otra veia?
Par vus sin que resposta dar,
Digl temps vargau eu sto çiançiar.
9. A Domat nos bel gron terren
Pitescha da schetgira;
Parque fagensa fetg pauc fen
Ad andireu pupira;
Aschei stuensa emigrar
En auters locs par meglïer star.
10. Minchin sa que fetg beu capir:
Cu'n¹ é en dretgas stretgas,
Allura va in a survir,

¹ cu'n é = cur in é; legia cuné.

In a bec outras letgas.
 Da tala emigranta sort
 Nus spendra il davos la mort.

11. Çells onns, igl Matg ad igl aton,
 Dad ir en compagneia
 A colm a da fimar danton,
 Fageva nus legreia.
 Er quels turmagls än oss vargai,
 Cun ble speronzas sutterrai.
12. Er 'gl ir¹ ad alp a oss calau;
 Nus bec udeñ plei schivals
 A menş on, co igl vegn cantau
 A dau quels legars givals.
 Oss stensa tots sot auters giufs
 A ven antorn da nus me lufs.
13. Cu'ñ² mava on sco vaschandèr
 Sils Aults ad en Plon fruscha
 A vilentava igl sterlèr,
 Cun star sin in cuscha:
 Lu vev'in on in legarment
 Ad era on cun pauc cuntent.
14. Çiarieschas vev'in er d'astad
 A plei ca detg avonda,
 Prandeva er la libertad
 Dad ir sin minca sponda
 Par fraglas a par dolçs spidonş,
 La sera lu da star sils bonş.
15. Co é oss que tot mal midau
 Cun nus pupraçianaglia,
 Ch'in a da casa spuentau,
 Sco fossans spir canaglia!
 Cur que mi ven tot endament,
 Scha sent egl cor eu gron turment.

¹ 'gl ir = igl ir; legia glir.

² Cu'ñ = cur in; legia cun.

16. Eu sto allura studagiär,
 Che foss on tot pusseval,
 A ch'in a monz duess pagliär
 Par far igl fonds rendeval.
 Igl dretg ramiede foss cattau,
 Scha'l foss digl pievel approbau.
17. Prandessans l'aua or da Bregl
 En dretga abundonza
 Igl qual é in project fetg vegl,
 Scha vess eu la speronza,
 Ca tot pudess beñ prosperar
 Ad er savess a casa star.
18. Par far saver in dretg canal,
 Nus monca me curascha;
 Targensa tots par in stadal
 Anzeman sco la rascha:
 Lu ven par nus in temps dad aur,
 Sch'ils egoists er vardan paur.
19. Vus çert savés imaginar
 Igl bel Vial·cun prada,
 Parada la Plarena far,
 Cur quella foss arada!
 Cucagna foss lu da cattar
 Tar nus, a general beñstar.
20. Prest foss nos vic in dretg marcau
 Cun bellas veias ladas
 A liensch antorn er respectau,
 Cun far aschei midadas.
 Parque duessans beñ vardar,
 Co que saver realisar.
21. Scha vus lés forscha'ls lefs bugniär,
 Fagé que alla sperta,
 Parché gic sai eu bec spitgär,
 Marveglia é alerta.

Prandé vus ossa in dagot
Ca'l vegne bec, igl nausch senglot.

22. Oss vés udeu l'amprema part
Digl priede miserabel,
Ad eu me volv dall'otra vart,
Par declarar palpabel
Que ch'eu vus vé on far sentir,
Scha la seconda lés udir.

23. Que ch'eu vus vai oss on da gir,
An caussas specialas;
Vus sché danton, par que udir,
Bec pender vossas allas.
Danton vus rog'u¹ da mí dar
L'absoluzion par meu çiançar.

24. Sch'eu vard oss qua antorn andretg
En questa cumpagneia,
Allur' mí fa'gl in gron daletg,
Da schéver far ascheia;
Nus eschans qua d'ina nazion,
Mé da diversa condizion.

25. Qua sán professers, mastregnèr,
Pedells, puzieranaglia
Sper architects a carroçers
Cun çeras da canaglia;
Er policists a pleis portiers
Cattensa qua sper grass ustiers.

26. Igl fa piglvér ampau snavur
Da ver quella canella,
Da dar a tots andretg igl lur
Par far vus curturella.
Danton curascha ve'u² pagliär
A qua a là ampau pizchär.

¹ rog'u = rog eu; legia: rogu.

² ve'u = ve eu; legia: veu.

27. Eu sai, ca vus pudés vurtir,
 Quels c'an vageu busecca,
 Sco quels er, c'an sa schau survir
 Cun dir a cun carn secca,
 Anqual'pizchäda tronter ent,
 Vus dada senza mal intent.
28. Sco vus savés, san ils prophets
 Savens ir en fanzégna,
 Ad än allur'els on poets,
 Er gir enqual' manzégna;
 Parque vilau ven cert nagin,
 Scha'l ven er mors dad in mus-chin.
29. Qua vensa conditörs presents,
 C'an larga la gravatta
 A svidan vin cun tentaments
 En quella, ch'igl çialatta;
 Ma gioppas ad ils giavels blaus
 Än lur pí grons a grevs puccaus.
30. Ils architects än d'otra sort;
 Quels resgan a disegnan
 A taglian grad a taglian tort,
 Da mala luna sgregnan.
 Er quels savens än mincamai
 Da schetga gula molestai.
31. Da carroçers vus dé adatg,
 Quels än la dretga schenta;
 Els bevan vin schizon cun dratg,
 Magare cun la brenta;
 Els mossan mé la palma mon
 A lessan semper in biamon.
32. Portiers, quels fan ad in sgarschur,
 Cu'ls tilan lur capeçias;
 In catta prest lu adagur,
 Ch'igl an la leunga schetga.

Ch'els liters prest san far svanir,
Qua sa'u piglvér vus garantir.

33. Ils detgs ucells än ils puziers,
Ca van antorn cun armas;
Els än adiña tals ustiers,
Fan femnas sponder larmas
Barschoṅan tot par ampau viṅ,
Mé lur cunziensc'a oṅ fuliṅ.
34. La mendra schenta, d'igl po dar,
Än ils ustiers sin terra,
Ca la muneda san cavar
Ad iṅ or sot la serra.
Da gi a notg els da vagliär
Än pronts par nus andretg stragliär.
35. Ustieras, vus stués savér,
Än oṅ pí prigulusas,
Vus lain riend las vistas ver,
Ma än capriciusas.
Lur viṅ san ellas da ludar,
Er sch'iṅ cun quel ischeu sa far.
36. Er quels piglvér än da tamer,
Ca polver fabricheschan;
Par la canaglia sustener,
Els auters mazzacreschan;
Parque els stattan cugl uffiern
D'astad en ligia a d'unviern.
37. Er la mechanica piglvér,
Ca taglia pera tosta,
É qua par nus mé far vulér
A frosta ir a posta.
Sper l'aua star a béver viṅ,
Que vot igl vegl a vot igl piṅ.
38. Da' quels fumegls, ca vendan latg,
Fan ä cuglionareias;

Da quels vus dé adiņ'adatg
 Cunzon en las ustreias.
 Els vendan aua, compran viņ;
 Ascheia fane fiņadin.

39. Er ils professers a scolasts,
 C'an quets sco gnorgnamenta,
 Ān auter pauc, c'amics da pasts,
 A trān mé sterlamenta.
 Cur viņ els sentan a barsau,
 An par nagot els plei quitaū.
40. Conditors ān la perdiziōn
 Da donnas e da feġlias;
 Da devats a da mal caschon
 Els ān en las fameġlias.
 Par pasta, zucher a par mēl
 Els tisse vendan ad er fēl.
41. Calosters, ca mé dén tuccar
 Als zenns par las sugettas,
 An plei plascher, cur els san far
 Tot outras smaladettas:
 Els svidan stizles tot dascus
 A vottan esser oņ fetg prus.
42. In pover schane é'gl pedell,
 Ca sa igls égl revolver;
 Quel corr'antorn sco in stornell,
 Amblida mai 'gl ansolver.
 Cu'l vezza viņ ad er lichèr,
 Lu fa'l sagliots diņ bambuschèr.
43. Bec d'amblidar ān caċiadurs,
 Ca portan leurs cumpradas,
 Van en carroċia sco sagnurs
 Par bellas veias ladas.
 Las leurs els teman fetg danton
 A foin da vīvas ton s-ch'igl pon.

44. Er marcadonts än suspectus,
 Cunzon da quels ca scrivan;
 Igl viñ els cattan fetg gustus,
 Tot alla busra vivan;
 Cun spertadad a cuglianar,
 Tar viver beñ, san rauba far.
45. Er quels piglvér än da fugir,
 Ca stattan silla posta;
 Cun bocca pleña laschcas gir,
 Ch'ïn tal nus fetg bler costa.
 Els stattan qua a fan turmagls
 Ad an paguņa sco banagls.
46. Oñ menders än ils mulanèrs,
 Ca prendan stagn multiras,
 Danton ch'els fan als smarçianèrs
 A gïn a tot aviras.
 Pleņs än ils sacs, cu'ls van cun els,
 Mez vids cur els turnentan quels.
47. La mazzanaglia, vus savés,
 Ch'els än iņa gïnira,
 Da cui nagot fidar pudés,
 Er gnoņ qua en a Cuira.
 Els mazzan vaccas tot dascus
 A vendan mé carn bov a vus.
48. Igl nas pi feñ, ch'igl mé po dar,
 Quel a la polizeia,
 Ca fred'antorn en dir a rar
 Partot en minca streia.
 Als laders piņs'la vot pagliär
 A lai bugen ils grons miçiär.
49. Oñ iņ é'gl, eu sto confessar,
 Igl qual mi fa detg rabgias,
 A que é quel, ca fabricar
 Oss less oñ bellas gabgias.¹

¹ = Käfig.

Ustier ad on latier gabgèr,¹
Que fa ca'l é prest milliuner.

50. Ils grons sagliots, tarla in téc,
Fan quels ca cavan plattas;
Danton distinguer sane bec
Las donnas dallas mattas;
In gi ch'els compregan parqué
Anzeman vacca a vadé.
51. Scha nus on vessan presidents
En nossa cumpagneia,
Stuess in er far compliments
A quels par cortaseia.
Quels stattan sco da star en flurs,
An prest, cun far nagot, sagnurs.
52. Oss vess'u on ad in girau
Da dar la politura,
Igl qual, cu'l freda in barsau,
É punctual sill'ura.
'l é¹ in da quels, ca bevan vin
A lain pagar tot igl cumin.
53. Lés anzaché vus on udir
Da quels ch'an en vaschnonca;
Digl bien foss pauc da quels da gir,
Sch'in mass er sin rudonca.
Minchin mé varda sin seu sac,
Sco que ca fa in dretg talac.
54. Lés becca crêr, que ch'eu vai getg,
Varda mé in sin l'auter,
Allusch savés vus per andretg
Ch'igl sa bec esser auter.
Da quellas mendas á minchin,
A senza mendas é nagin.

¹ = Käfigmacher.

² 'l é in = el é in; legia: lé in.

55. Ad oss savés puschpei lavar
La gula a misella;
Igl onn futur nus leŋ turnar
Tar nossa corturella.
Co minchiŋ dé sa migliurar,
Que sa el sez, co'l a da far.¹

Cuera, giu la Quadra, per mardis-tscheiver 1931.

¹ Era enten quest liug in cordial engraziament a sgr. scolast G. T. Caluori de Domat, che ha surdau a mi il sura manuscret.